

Statenmededeling

Onderwerp

Vergelijkend onderzoek verduurzaming van de landbouw en voedselketen

Aan Provinciale Staten van Noord-Brabant,

Kennisnemen van

De rapportage deskstudie naar de verschillende vormen van verduurzaming van de landbouw en voedselketen.

Datum

18 april 2017

Documentnummer

GS: 4174139

PS: 4177354

Aanleiding

In het kader van de UBA 2016 – 2020 (Uitvoeringsagenda Brabantse Agrofood) en de bijbehorende [statenmededeling](#) van 19 april 2016 is toegezegd een onderzoek te starten om de verschillende vormen van verduurzaming van de landbouw en voedselketen, zoals de biologische landbouw, te vergelijken.

Bevoegdheid

GS zijn bevoegd om onderzoeken uit te (laten) voeren zoals deze om de uitvoering van haar beleid te verbeteren en te actualiseren.

Kernboodschap

1. Het onderzoek maakt inzichtelijk welke vormen van verduurzaming het best gestimuleerd kunnen worden in het kader van de UBA.

Het onderzoek is als deskstudie uitgevoerd. Voor inschatting van duurzaamheids-prestaties is gelet op de verschillende onderdelen van de landbouw- en voedsel-keten om een eerlijke vergelijking mogelijk te maken. Voor de vormen die daarin het verschil kunnen maken is onderscheid gemaakt in keurmerken (zoals EKO), koplopers (zoals Keten Duurzaam Varkensvlees) en vormen van verduurzaming die zich vaak beperken tot de techniek en onderdelen van de bedrijfsvoering (zoals precisielandbouw).

Uitgangspunt van de studie is de (potentiele) bijdrage van deze vormen aan het realiseren van de UBA-ambities om de meest duurzame en slimme agrofoodregio van Europa te zijn. Een kwantitatieve vergelijking is lastig omdat hierbij een groot aantal factoren én de internationale dimensie een rol spelen. Bij de vergelijking van de keurmerken en koplopers is gekeken naar: duurzaamheidsprestaties (van zaadje tot karbonaadje), transparantie & borging, omvang & groei, innovatiekracht en effect op het krachtenveld in de

agrofoodbusiness dat de duurzaamheidstransitie bepaalt (zie tabel 5 op pag. 21 van het rapport). Daarbij zijn op het niveau van specifieke initiatieven (projecten) de meerwaarde en effectiviteit van de steun belangrijke factoren.

2. *Wij ondersteunen (initiatieven van) top-keurmerken en koplopers om nog duurzamer te worden vanwege hun aanjagende rol in verduurzaming van de gehele landbouw.*

Top-keurmerken en koplopers vormen de sleutel voor verduurzaming omdat hierbij:

- meerdere duurzaamheidsaspecten het best worden geborgd en geïntegreerd in de keten;
- veel innovaties ontstaan die na verloop van tijd worden overgenomen in de gangbare landbouw waardoor deze sneller verduurzaamt. Een voorbeeld is de ontwikkeling van GPS-gestuurde tractoren. Deze GPS-innovatie is ontwikkeld in de biologische landbouw en draagt bij aan een betere bodemkwaliteit en efficiënter gebruik van meststoffen en andere input.

Een topkeurmerk kenmerkt zich door een hoge duurzaamheidsambitie, transparantie en onafhankelijke controle. Met koplopers worden bedoeld (groepen van) ondernemers, al dan niet agrariërs, die met een vernieuwend en duurzamer concept zich onderscheidend in de markt zetten en meerwaarde weten te creëren. Vormen van verduurzaming die zich beperken tot een specifieke techniek en het bedrijfsniveau zijn waardevol voor versterking van de duurzaamheidsprestaties van keurmerken, koplopers en (in het kielzog) ondernemers in de gangbare landbouw. Het betreffen investeringen die vaak vallen onder de categorieën precisie-landbouw, emissiearme stallen, dataficatie/ online verkoop en reststroomverwaarding.

Dat topkeurmerken ertoe doen blijkt onder andere uit het marktaandeel ervan in 2015 van 8% en een groei in consumentenbestedingen van 12%. Deze groei is het gevolg van de marktwerking. Hetzelfde geldt voor de koplopers, hoewel hun marktaandeel vaak nog kleiner is. De overheid/provincie heeft een belangrijke functie om keurmerken en koplopers te stimuleren om (met innovaties en ontwikkel-ruimte) verder te verduurzamen. Daarmee kunnen ze hun voorlopersrol blijven vervullen en trekken wij de hele gangbare landbouw naar een hoger niveau.

3. *Wij blijven inzetten op meerdere top-keurmerken en koplopers.*

Dit omdat:

- Het lastig is te voorspellen welke vorm op termijn de grootste bijdrage zal leveren aan de verduurzaming. Daarvoor is het krachtenveld te complex en de dynamiek te groot; wat nu de beste is kan over een jaar weer anders zijn.
- Het bijdraagt aan een meer diverse (en minder kwetsbare) landbouwsector die onder andere beter inspeelt op veranderende consumentenwensen, nieuwe inzichten over gezondheid én op kansen en beperkingen van de ruimtelijke verscheidenheid, zoals de nabijheid van natuur en steden.
- Verdeling van de beleidsinzet de risico's verlaagt op concurrentievervalsing in relatie tot andere vormen met vergelijkbare duurzaamheidsclaims.

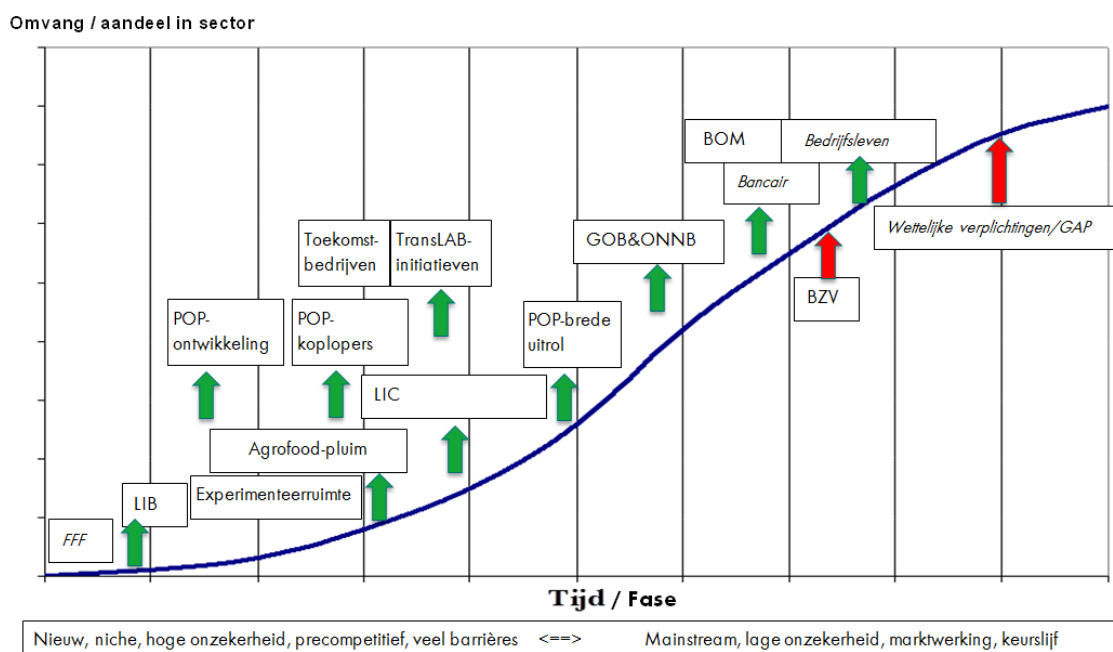
- Te veel stimulering van één vorm kan leiden tot verstoring van het nog fragiele evenwicht tussen vraag en aanbod omdat de marktvolumes van producten met deze concepten nog relatief klein zijn.

4. Deze keurmerken en koplopers doorlopen een langjarig proces van ontwikkeling en opschaling vanuit de niche naar mainstream en kunnen daarbij met verschillende provinciale stimuleringsinstrumenten worden gesteund.

Dit proces van ontwikkeling en opschaling is voor deze keurmerken en koplopers nodig om een rol te pakken in de transitie van het huidige landbouw- en voedselsysteem. Het huidige (dominante) systeem biedt nog weinig ruimte voor radicale veranderingen, waarbij bijvoorbeeld duurzaamheidsprestaties voor milieu en maatschappij onderdeel vormen van de prijsvorming. Daardoor ondervinden deze als het ware een concurrentienadeel en is ondersteuning ook vanuit deze optiek wenselijk en legitiem.

Voor elke fase van ontwikkeling en opschaling is er een andere behoefte bij deze concepten om de benodigde stappen te doorlopen (en uit de valley of death te komen). In het kader van de UBA (en deels ook de BrUG en Economisch Programma) zijn voor de verschillende fasen onderscheidende stimuleringsinstrumenten beschikbaar die de meest perspectiefvolle keurmerken en koplopers steunen (zie figuur 1).

Figuur 1. Een schets van enkele belangrijke provinciale stimuleringsinstrumenten zoals ze zich tot elkaar verhouden bij het inspelen op de behoeften van koplopers met hun initiatieven in het innovatie- en transitieproces voor verduurzaming van de landbouw en voedselketen. De rode pijlen betreffen reguleren en de schuine letters zijn gebruikt voor enkele niet-provinciale 'instrumenten' (zie toelichting in tabel 6 van het rapport).

5. Steun met de UBA verdienen de top-keurmerken EKO, Milieukeur en Beter Leven én koplopers zoals De

Vegetarische Slager, Ketens Duurzaam Varkensvlees en korte meerwaarde-ketens.

Deze drie keurmerken scoren onder meer het best op duurzaamheid, transparantie en betrouwbaarheid/onafhankelijkheid van de controle waardoor ze een positie hebben om de verduurzaming van de gehele landbouw verder aan te jagen. Belangrijk daarvoor is dat ze hun duurzaamheidsthema's verbreden en verdiepen. Bij Beter Leven is dat uitbreiding met milieu, natuur en omgeving. Bij EKO is dat bijvoorbeeld meer aandacht voor het terugdringen van de fijnstofuitstoot in de biologische pluimveehouderij.

Koplopers die in beeld zijn onderscheiden zich voldoende op onderdelen als duurzaamheid, innovatie, meerwaardecreatie en volgerspotentieel. Dit zijn bijvoorbeeld:

- *De Vegetarische Slager*: groeit snel en draagt bij aan eiwittransitie. Verandering van ons dieet, m.n. de verschuiving van dierlijke naar plantaardige eiwitten, heeft een groter effect op de verduurzaming van de landbouw en voedselketen dan bijvoorbeeld massale omschakeling naar biologische landbouw.
- *Ketens Duurzaam Varkensvlees*: thans ca 350 varkenshouders, criteria zijn gebaseerd op Milieukeur, hebben één ster Beter Leven keurmerk en verbeteren zich voortdurend.
- *Korte meerwaardeketens*: breekt met de traditionele ketens waardoor duurzaamheidsaspecten beter verwaard kunnen worden in de markt. Deze zijn als groep omvangrijk (meer dan 200 ondernemers in Brabant) met daaronder vallende concepten zoals Boerschappen en Hereboeren.
- *Anderen voorbeelden zijn*: Veldleeuwrik, De Hoevenaer, Rondeel, Big Developments, Laanboomkippen, Dutch Quinoa Group, Smits Eieren en Pluimvee/Etekin, Protix en Newfoss.

6. Deze studie met de bijbehorende beoordelingssystematiek gebruiken we voor onze keuzes als het gaat om de initiatieven die we willen ondersteunen en welke stimuleringsinstrumenten we daarvoor inzetten.

Deze studie is zowel bruikbaar voor het beoordelen van de huidige als nieuwe keurmerken, koplopers en de daaruit voortvloeiende initiatieven voor mogelijke steun. Het biedt ook een basis voor de meest effectieve instrumenteninzet van de UBA en andere beleidskaders, zoals het BrUG en het Economisch Programma.

Consequenties

1. *Het onderzoek draagt bij aan UBA-ambities om de meest duurzame en slimme agrofoodregio van Europa te zijn.*

Europese en internationale zaken

Niet van toepassing.

Communicatie

Niet van toepassing.

Vervolg

Dit is opgenomen in kernboodschap 6.

Bijlage

Onderzoeksrapport

Gedeputeerde Staten van Noord Brabant,

de voorzitter,

de secretaris,

prof. dr. W.B.H.J. van de Donk

mw. ir. A.M. Burger

Opdrachtgever: Terry de Zoete, TdZoete@brabant.nl

Opdrachtnemer: Paul van Enckevort, PvEnckevort@brabant.nl,

Datum

18 april 2017

Documentnummer

GS: 4174139

PS: 4177354

..